

Ribbaskolan
Gärdesvägen 3
653 31 Gränna

10-06-17

1 (7)

Dnr: 40-2009:2037

Jönköpings kommun
551 89 Jönköping

Kvalitetsgranskning av Ribbaskolan i Jönköpings kommun

Skolinspektionens beslut

Granskningen visar att rektorn har tydliga kunskapsmål för skolan som grundar sig på läroplanen och kursplanerna. Den visar dock även att det finns en variation mellan arbetslagen och mellan lärare kring hur man ser på skolans uppdrag avseende kunskapssyn och undervisning. Lärarna på skolan utgår i varierad omfattning från elevernas individuella behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande när de organiserar och genomför undervisningen vilket påverkar elevernas möjlighet, att fullt ut, utvecklas efter sina förutsättningar samt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

I den senaste kvalitetsredovisningen från 2008/2009 anges att skolans mål över en treårsperiod är att öka andelen elever som uppnår målen i alla ämnen samt är behöriga till nationellt program i gymnasieskolan med två procentenheter. Detta innebär i praktiken en förväntan om att inte ens 80 procent av eleverna ska uppnå målen i alla ämnen i skolår nio läsåret 2009/2010. Samtidigt framkommer under granskningen att rektorn och personalen har en uppfattning om att de har höga förväntningar och hög tilltro till eleverna. Med dessa motstridiga budskap och förväntningar mellan kvalitetsredovisningens skrivningar och det som uttalas i praktiken, finns en risk att skolan inte strävar mot att ge alla elever likvärdiga möjligheter att utifrån sina förutsättningar nå kunskapsmålen för undervisningen.

Skolinspektionen beslutar att överlämna denna rapport med följande rekommendationer.

- Att rektorn utvecklar rutiner för att kunna utvärdera, analysera och ompröva undervisningsmetoderna i förhållande till skolans resultat i sin helhet, i syfte att tillsammans med skolans personal kunna utveckla skolans

verksamhet så att den svarar mot uppställda mål i läroplan och kursplaner. Vidare att rektorn skapar förutsättningar för att stärka lärarnas samverkan mellan och inom årskurserna för att nå de nationella målen.

- Att skolan i ett aktivt samspel mellan skolans elever och personal vidareutvecklar en miljö för lärande där undervisningen organiseras och genomförs så att alla elever ges möjlighet att utvecklas utifrån sina behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt att eleverna möter en undervisning som stimulerar dem att vara aktiva och därmed använda och utveckla hela sin förmåga.
- Att skolan i sitt kvalitetsarbete och i sin kvalitetsredovisning arbetar med målsättningar som skapar höga förväntningar på alla elever och syftar till att ge alla elever likvärdiga möjligheter att nå kunskapsmålen för undervisningen.

Åtgärderna ska redovisas skriftligt till Skolinspektionen senast den 15 oktober 2010.

1 Skolinspektionens granskning av skolors kompensatoriska förmåga i Ribbaskolan i Jönköpings kommun

1.1 Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolors kompensatoriska förmåga under perioden oktober 2009 till oktober 2010. Projektets syfte är att verka för att de granskade skolorna ger alla elever möjlighet att nå målen för skolan. I projektet granskas huruvida rektorn har ett tydligt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och om lärarna har höga förväntningar på eleverna och arbetar med flexibla metoder. Fokus inriktas mot hur undervisningen läggs upp och utformas för att alla elever ska ha möjlighet att lära och nå målen. Centralt för granskningen är också att undersöka om rektorn har initierat och förankrat en gemensam syn kring de kunskapsmål som anges i kursplanerna och läroplanen¹. Här avses exempelvis lärarens uppdrag att utgå från varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt strävansmålet att varje elev utvecklar tillit till sin egen förmåga.

Materialinhämtning har gjorts genom analys av dokumentation från skolan, intervjuer med ett antal lärare, ett antal elever och med rektorn samt genom deltagande observation under två dagar.

Underlag för bedömningarna är författningsstöd, forskning och utredningar. Det är framförallt forskning inom pedagogik och utbildningsvetenskap med inriktning mot

¹ Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94.

framgångsrika/effektiva skolor, flerstämmighet i klassrummet samt individualisering och differentiering, som ligger till grund för granskningens bedömningsgrunder.²

Utifrån forskning och gällande författningar har tre frågeställningar lyfts fram. Dessa är:

- Utövar rektorn ett pedagogiskt ledarskap som prioriterar tydliga kunskapsmål som förmedlats, diskuterats och förankrats hos lärarna?
- Läggs undervisningen upp på sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen, det vill sägas används metoder som anpassas till elevernas förutsättningar och behov, aktiveras eleverna i klassrummet och tas elevernas bakgrund och erfarenhet tillvara?
- Är lärarnas förhållningssätt sådant att det förmedlar höga förväntningar på eleverna samt innebär en ömsesidig respektfull relation mellan lärare och elev?

Granskningen av Ribbaskolan i Jönköpings kommun ingår i detta projekt. Utredare Marita Bruzell-Nilsson och undervisningsråd Birgitta Knutsson Rohdin besökte en klass i årskurs 9 i Ribbaskolan den 4-6 maj 2010. Två av dagarna tillbringades tillsammans med klassen på deras lektioner och raster.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport "Skolors kompensatoriska förmåga". Information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se>).

1.2 Ribbaskolan

Ribbaskolans rektorsområde omfattar förskola, förskoleklass samt grundskolans årskurs 1 – 9. Skolans ledning består av rektor samt två biträdande rektorer vilka arbetar mot respektive förskoleklass till år 6 och år 7 till 9. Ribbaskolans år 7 till 9 omfattar 16 klasser med sammanlagt ca 335 elever. För år 7 till 9 är personalen uppdelad på tre arbetslag som har ansvar för var sin årskurs som de följer från år 7 till 9.

Läsåret 2008/09 var det genomsnittliga meritvärdet för år 9 i Ribbaskolan enligt Skolverkets uppgifter ungefär 195 poäng medan det genomsnittliga meritvärdet i hela riket var ungefär 210 poäng. Omkring 38 procent av eleverna på skolan hade inte nått målen i alla ämnen. Skolans resultat avseende genomsnittligt meritvärde samt andel elever som nått målen i alla ämnen har visat en nedåtgående trend för de tre senaste åren.

2 Motivering till Skolinspektionens rekommendationer

2.1 Pedagogiskt ledarskap

2.1.1 Fokus i granskningen

Pedagogiskt ledarskap som innebär

² Se bilaga över forskning och utredningar som används i granskningen.

- Tydliga kunskapsmål som förmedlats till lärare och elever
- Diskussioner med lärare om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt
- Att rektor har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund och har kontakt med eleverna.

2.1.2 Underlag för bedömning

Granskningen visar att kunskapsmålen är kända för både lärare och elever. Vidare framkommer att rektorn mycket tydligt signalerar att lärarna ska göra allt för att alla elever ska nå målen.

Rektorn uppger att bygget av den nya skolan har tagit mycket tid och kraft och menar att hans utrymme för att föra diskussioner med lärare om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt varit begränsad. I nuläget säger sig rektorn inte ha en samlad bild över i vilken utsträckning undervisningen anpassas efter elevernas behov och förutsättningar eller i vilken mån lärarna använder sig av elevernas bakgrund och erfarenheter. Både rektorn och lärarna uppger att skolan saknar en tydligt kommunicerad och gemensam kunskapssyn vilket innebär att det finns variationer mellan arbetslagen men också på lärarnivå. Intervjuer med elever och lektionsbesök visar också att undervisningens utformning avseende arbetsmetoder i stor utsträckning är lärarberoende.

Rektor och personal följer elevernas kunskapsutveckling och resultat regelbundet på individnivå. Skolan saknar däremot en systematisk utvärdering och analys av resultaten på grupp- och skolnivå vilket innebär att skolans resultat som helhet sällan utvärderas och analyseras i förhållande till undervisningsmetoder och arbetssätt.

Rektor har höga förväntningar på eleverna vilket även eleverna uppger att de upplever. Skolans kvalitetsredovisning innehåller dock kunskapsmål som innebär lägre förväntningar än de som uttalas av ledning och personal. Rektor har huvudsakligen kontakt med eleverna genom elevrådet samt går in i undervisningen när det händer något. Rektorsexpeditionen är placerad tillsammans med skolans elevhälsoteam i en byggnad bredvid de huvudsakliga undervisningslokalerna vilket i någon mån påverkar de spontana mötena i korridorer och uppehållsrum.

2.1.3 Rekommendation

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn utvecklar rutiner för att kunna utvärdera, analysera och ompröva undervisningsmetoderna i förhållande till skolans resultat i sin helhet, i syfte att tillsammans med skolans personal kunna utveckla skolans verksamhet så att den svarar mot uppställda mål i läroplan och kursplaner. Vidare att rektorn skapar förutsättningar för att stärka lärarnas samverkan mellan och inom årskurserna för att nå de nationella målen.

2.2 Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan

2.2.1 Fokus i granskningen

Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan:

- Metoder som anpassas efter eleverna
- Aktiva elever
- Användning av elevernas bakgrund och erfarenheter
- Flerstämmighet i klassrummet
- Regelbunden och tät återkoppling i klassrummet

2.2.2 Underlag för bedömning

Vid granskningen framkommer exempel på undervisning som både utmanar och engagerar eleverna, med situationer som anpassas utifrån deras förmåga och förutsättningar, och där elevernas erfarenheter och tankar utgör en medveten resurs för gruppens lärande. Genomgående har lektionsbesöken visat på en tät och positiv återkoppling till eleverna. Av de lektioner som observerats samt av lärarintervjuerna framgår dock att undervisningens upplägg och inriktning varierar mellan olika lärare samt att varje lärare har sin egen planering för undervisningen.

Lärare, elever och rektor uppger att undervisningen kan stärkas och utvecklas avseende metoder som anpassas efter elevernas behov och förutsättningar. I dagsläget är undervisningen till stora delar läromedelstyrd. Någon uttrycker det som "att skolan har en generell pedagogik och ibland träffar den rätt men ibland inte". Eleverna berättar att de i flera ämnen, redan i förväg, vet hur undervisningen för respektive lärare kommer att se ut och att variationen i arbetssätt i huvudsak finns mellan ämnena men i liten omfattning inom respektive ämne.

Vid några av lektionsbesöken är inte alla elever aktiva. Vid frågor om detta säger eleverna att de antingen redan kan eller inte förstår ämnet. Vid samtal med lärarna framkommer att det är få lärare som har medvetna strategier för att få eleverna aktiva och för att skapa flerstämmighet i klassrummet samt för att använda elevernas erfarenheter, bakgrund och tänkande i undervisningen. Vid grupparbeten får eleverna vanligtvis själva välja vem de vill arbeta tillsammans med och oftast är det samma elever som väljer varandra. Metoder för att utmana elevernas lärande så att elevernas olikheter tillvaratas som en resurs för varandras lärande används i mindre utsträckning. Under några lektioner har det funnits elever som inte tillhört någon grupp och inte haft någon att diskutera med.

I matematik är eleverna indelade i röd respektive grön grupp. I dessa grupper blandas elever från två klasser. Skillnaden mellan grupperna är att man går fortare fram i den ena. Läromedlen är inte alltid desamma mellan grupperna men man arbetar med samma områden samtidigt. I den snabbare gruppen hinner eleverna göra fler uppgifter och får viss fördjupning inom det aktuella området. Eleverna kan byta grupp vilket också sker. Den snabbare gruppen har något färre elever än den grupp som går långsammare fram. I slutet av vårterminen har den långsammare gruppen, som omfattade drygt 20 elever, fått personalförstärkning och man är nu två pedagoger som går runt och hjälper

eleverna. Målsättningen från skolans sida är att kunna ge mer tid och stöd till dem som behöver det.

2.2.3 Rekommendation

Skolinspektionen rekommenderar skolan att utveckla en miljö för lärande där undervisningen organiseras och genomförs så att alla elever ges möjlighet att utvecklas utifrån sina behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Vidare rekommenderas skolan att utveckla undervisningen så att stimulerar eleverna att vara aktiva och därmed använda och utveckla hela sin förmåga. Skolinspektionen vill även peka på att det finns en risk för att själva gruppindelningen i sig inte medför ökad individanpassning i de respektive grupperna om inte arbetssätt med mera anpassas efter respektive elevs behov och förutsättningar.

2.3 Lärarnas förhållningssätt

2.3.1 Fokus i granskningen

Lärarnas förhållningssätt

- Höga förväntningar på eleverna
- Respektfullt och positivt bemötande
- Nära relationer

2.3.2 Underlag för bedömningen

Under klassrumsobservationerna framkommer exempel på dialoger och förhållningssätt mellan lärare och elever där lärarna återkommande uttrycker höga förväntningar på elevernas förmåga att lyckas. Vidare framkommer exempel på dialoger och ett förhållningssätt mellan lärare och elever som präglas av ömsedig respekt och positivt bemötande.

Både lärare och elever uppger att lärarna har höga förväntningar på dem samt uttrycker att de känner och märker att lärarna vill att de ska lyckas. Skolans kvalitetsredovisning för 2008/2009 har en lägre målsättning än vad som framkommer i intervjuerna. I kvalitetsredovisningen anges att: *"Andelen elever som uppnått målen i alla ämnen i skolar nio skall öka med 2 procentenheter under en treårsperiod (2007 basår 76 %)"* samt att *"Andelen som är behöriga till nationellt program i gymnasieskolan ska öka med 2 procentenheter under en treårsperiod (2007 basår 91 % efter sommarskola)"*.

För Skolinspektionen ger de ovanstående målsättningarna signaler om att skolan inte har högt ställda förväntningar på alla elevers förmåga och möjligheter att nå målen. I intervjuer med lärare och rektorn uppges dock att skolan strävar mot att alla elever skall nå målen och att kvalitetsredovisningens skrivningar och målsättningar inte är kända av lärarna och inte heller vägledande för undervisningen eller lärarnas tilltro till elevernas förmåga.

2.3.3 Rekommendation

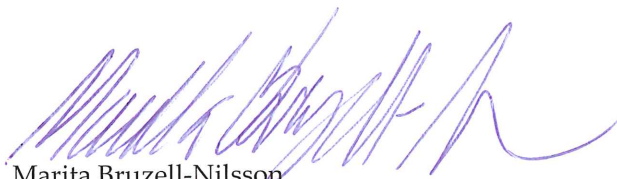
Skolinspektionen rekommenderar att skolan arbetar fram ett gemensamt förhållnings-sätt när det gäller höga förväntningar. I detta ingår att i kvalitetsarbetet och kvalitetsre-dovisningen arbeta med målsättningar som skapar höga förväntningar på alla elever och syftar till att ge alla elever likvärdiga möjligheter att nå kunskapsmålen för under-visningen.

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsråd Birgitta Knutsson Rhodin delta-git.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman
Enhetschef

Marita Bruzell-Nilsson
Föredragande

Bilaga

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Det finns stora skillnader i resultat mellan och inom skolor och det är sannolikt att likvärdigheten i grundskolan har minskat under de senaste åren. En del av de skillnader som finns mellan skolors resultat kan förklaras av att elever har olika förutsättningar i form av sociala och ekonomiska förhållanden och migrationsbakgrund. Vi ser idag en gymnasieskola och högskola där social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå är styrande när det gäller vilka val ungdomar gör. Trots en ökad skolsegregation är dock en skolas resultat inte förutbestämt. Studier som Skolverket har genomfört visar att det finns skolor som lyckas bättre än andra med samma förutsättningar.

Nedanstående korta kunskapsöversikt pekar på några viktiga faktorer för skolor som lyckas stödja alla elever till goda resultat.

Författningsstöd

Skollagen, grundskoleförordningen och läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmen Lpo 94.

Skollagen 1 kap. 2 §

Alla barn och ungdomar ska, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan aldrig undervisningen utformas lika för alla.

Lpo 94, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig

roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling

Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas.

Lpo 94, 2. Mål och riktlinjer

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan

Lpo 94, 2.2 Kunskaper,

Alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Skolan ska sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Läraren ska

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Lpo 94, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande**Skolan ska sträva efter att varje elev**

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll...
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.

2 kap. 6 § grundskoleförordningen

För varje ämne finns en kursplan.

I kursplanen anges

- de mål som undervisningen skall sträva mot, och
- de mål som eleverna skall ha uppnått efter det femte och det nionde skolåret.

I kursplanerna för ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk anges även de mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret.

Kursplanerna (mål att sträva mot)

Se respektive ämne.

Forskning och utredningar**Framgångsrika skolor**

Den brittiska forskaren Pamela Sammons lyfter fram egenskaper som kännetecknar det som hon kallar effektiva skolor. Elevernas kunskaper är i fokus i den bemärkelsen att skolan anser att undervisningens kvalitet är viktigast. De sociala spelreglerna är tydliga. Klimatet är varmt och omhändertagande och eleverna känner sig uppskattade som människor.¹ Undervisningen i effektiva skolor är ändamålsenlig och har ett tydligt syfte med strukturerade lektioner och anpassad pedagogik. Lärarna klargör målen för lektionen och hänvisar då och då till dessa för att behålla fokus på dem.²

¹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

² Folkhälsoinstitutet (2005), *Skolans mål och möjligheter*

Den svenske forskaren i pedagogik Lennart Grosin har i sin forskning kunnat påvisa ett antal egenskaper och handlingsmönster som tycks utmärka *det pedagogiska och sociala klimatet* i det som han kallar framgångsrika skolor. Några av dessa är:

- Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och syftar till att öka lärarnas förmåga och möjligheter att bedriva god undervisning.
- Höga förväntningar på eleverna med utgångspunkt från att alla kan lära samt att skolans och undervisningens kvalitet, inte elevernas bakgrund, är avgörande för deras resultat.
- Uppmuntran och belöning för bra arbete samt utvärdering av kunskaper.
- Flexibilitet med avseende på undervisningsmetoder och individualisering där hänsyn tas till elevers ursprung och kunskaper.
- Samarbete mellan lärare om mål och innehåll i undervisningen och fostran.
- Ordning och reda samt tydliga normer beträffande rättigheter och skyldigheter i det sociala umgänget i skolan.
- Positiva relationer mellan lärare och elever som bygger på respekt och ömsesidigt förtroende.³

Rektorns roll – en tydlig ledare

När det gäller att uppnå en god skola har ledarskapet i skolan en central roll. Den amerikanska skolledaren Lorraine Monroe beskriver ledarskap som en aktivt deltagande process både när det gäller undervisande lärare och skolledare.⁴ Enligt Grosin är rektors agerande av avgörande betydelse för ett gott pedagogiskt och socialt klimat.⁵ Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt ledarskap som är inriktat på skolans kunskapsmål främjar framgång. Dialog är centralt, men det är viktigt att rektorn står fast vid den vision som formuleras. Vidare är det enligt Grosin av stor vikt att rektorn har höga förväntningar på elevernas resultat. För att utvecklingsarbetet ska bli framgångsrikt är det också viktigt att det råder ordning och reda på skolan. Detta kan uppnås genom att tydliga regler skapas och att dessa efterlevs konsekvent.⁶

Mats Ekholm, professor i pedagogik, har i sina studier kunnat se att skolor kan få styrka om de sätter i system att skolledaren iakttar vilka insatser och resultat de olika lärarna åstadkommer. Lärare behöver få sådan återkoppling på sitt sätt att arbeta från andra vuxna.⁷

Lärarens roll- tillit till elevens förmåga

³ Grosin, Lennart (1998), *Rektorer i framgångsrika skolor*. Stockholms universitet

⁴ Monroe, L (1997) *Nothing's Impossible*. Time Books

⁵ Grosin, L (2004), *Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och högstadieskolor*

⁶ Grosin (2004)

⁷ Skolverket, *Vägar till lokal arbetsplan*, Stockholm

Alla elever är inte lika studiemotiverade från början, men skolan ska vara till för alla. Monroe anger att skolan som organisation, med hela sin personal, måste ha en stark tro på individens kapacitet och förmåga. Med ett sådant förhållningsätt växer eleven med uppgiften och blir mer ansvarfull och motiverad.⁸ Forskning om *effektiva skolor* betonar vikten av att lärarna har höga förväntningar på eleverna. Detta genomsyrar undervisningen som ger eleverna något att sträva mot. Sammons talar även om positiv bekräftelse.⁹

Forskaren i pedagogik Hans-Åke Scherp har synliggjort lärares egen kunskap om hur de bidrar till elevernas lärande. Förmågan att bygga upp förtroendefulla relationer och att knyta an till elevernas erfarenhets- och föreställningsvärldar var enligt deras erfarenhet avgörande för att hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen.¹⁰

Undervisningens upplägg

Skolans ledning bör också skapa heterogena grupperingar vad avser språk, klass och genus för att möjliggöra interkulturella möten.¹¹ Professorn i pedagogik Pirjo Lahdenperä pekar på att elever kan bli motiverade att lära först när undervisningens uppläggning och innehåll tar sin utgångspunkt i elevernas bakgrund och erfarenheter. Det är också viktigt att ge eleverna en aktiv roll i skolan och att ge dem medansvar för beslut och för sitt eget lärande.¹²

Flera studier framhåller betydelsen av goda lärmiljöer där eleverna har möjlighet att tolka och reflektera för att deras kunskapsutveckling ska främjas. Olga Dysthe, fil dr i språkvetenskap vid universitetet i Bergen, betonar språkets betydelse för lärande i alla ämnen. Hon talar om det flerstämmiga klassrummet vars kännetecken är ett kollektivt samtal där elever och lärare talar och lyssnar till varandra. I ett flerstämmigt klassrum är lärarens röst bara en av många som hörs och eleverna får möjlighet att lära av varandra. Läraren ger eleverna möjlighet till kommunikation och samarbete, och eleverna ges på så sätt möjlighet att få syn på olika tolkningar och reflektera kring ett ämne.¹³

Individualisering och differentiering

Läroplaner och kursplaner bygger på principen om målstyrning och ger stort utrymme för lärarna att lägga upp undervisningen. Elevers erfarenheter, förutsättningar och behov ska komma i centrum. Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Det finns alltså ett fokus i styrdokumentet på att lärarna ska arbeta med en mångfald av arbetsmetoder och att anpassa undervisningen efter eleverna. Ett centralt begrepp i läroplaner och kursplaner är individualisering. Men istället för att undervisningen blev mer flexibel och utformades efter elevernas behov, vilket var intentionen

⁸ Monroe, L (1997)

⁹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

¹⁰ Scherp, H-Å (2002). *Lärare lärmiljö – Att leda skolan*

¹¹ Lahdenperä, P (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Studentlitteratur AB

¹² Folkhälsoinstitutet (2005). *Skolans mål och möjligheter*.

¹³ Dysthe, O (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Studentlitteratur. Stockholm.

med införandet av Lpo 94, har det visat sig att individualisering ofta har kommit att tolkas som eget arbete och handla om elevens eget ansvar istället för skolans. Det sker bland annat genom att elever arbetar enskilt med läroböcker. I Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola?" beskrivs vilka uttryck individualiseringen tar. Istället för undervisning i helklass får individuella arbetsformer större utrymme. Detta har inneburit att elever i allt mindre grad får ta del av lärarnas kompetens och kunskaper. Det har mer kommit att handla om elevers eget sökande efter kunskap.¹⁴

Enskilt arbete kan minska elevernas engagemang eftersom de arbetar med sådant som de redan kan. Monika Vinterek, doktor i pedagogik, påpekar också att de svagpresterande eleverna blir fler när man mest arbetar med enskilt arbete. Hon menar att det finns olika typer av individualisering. Enligt Vinterek är ansvarsindividualisering den mest framträdande, vilket innebär att eleverna förväntas ta ansvar för sina egna studier och sitt eget lärande. I detta sammanhang framträder de resurssvagas utsatthet. I föreställningen om individualisering finns en tanke att alla kommer att ha resurser att kunna göra sina val på ett klokt sätt. Det är dock inte alla elever som har resurser och stöd att reda ut vad deras behov är, men trots detta förväntas de kunna artikulera sina behov. Vidare påpekar Vinterek att skolan inte har fått en utökad metodarsenal utan att den istället till stor del har krympt. Undervisningen bedrivs till stor del med penna och papper, text och siffror och i mindre grad med bilder, lyssnande, samtal och diskussioner.¹⁵

I Skolverkets rapport "Särskilt stöd i grundskolan" framkommer att elevers svårigheter ofta förstås som en individuell problematik, vilket bland annat framkommer i åtgärdsprogrammen. Det innebär att den omgivande miljön sällan omfattas av analysen. Elevers avvikande prestationer sätts inte samman med det som sker i den omgivande miljön. På det sättet kan vissa elever marginaliseras i skolan.¹⁶

Det finns en tendens bland lärare att dela in eleverna i "svaga", "starka" och "medel" efter vad de presterar i olika ämnen. Underförstått finns det en föreställning om vad en "normal" elev förväntas klara av.¹⁷ Samtidigt som samhället vill skapa en skola där elevernas olikheter ses som en resurs blir allt fler elever diagnostiserade och placerade i olika segregerade undervisningsgrupper.¹⁸

Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola" visar att det tycks vara så att en ny typ av differentiering och sortering har utvecklats inom den svenska grundskolan, som skiljer sig från andra länder. Rapportens slutsatser tar sin utgångspunkt i den grundläggande principen integrering av elever med behov av särskilt stöd, som förordas i grundskoleförordningen. Perspektivet bygger på att olikhet är en tillgång för

¹⁴ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys. (2009) Skolverket.

¹⁵ Vinterek, M (2006) Individualisering i ett skolsammanhang. Myndigheten för skolutveckling.

¹⁶ Skolverket (2008), *Särskilt stöd i grundskolan*

¹⁷ Skolverket (2008)

¹⁸ Skolverket (2008)

undervisningen. Särskilt stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. I motsats till detta visar det sig att skolan idag ofta istället hanterar elevers behov av stöd genom lösningar som är särskiljande, i form av exempelvis särskilda undervisningsgrupper. Studien visar även att andra sÄrlösningar är vanliga, såsom nivågrupperingar. "Skolverket slår fast att nivågrupperingar och särskilda undervisningsgrupper måste vara tillfälliga och kontinuerligt utvärderas, annars kan så kallade inlåsningseffekter uppstå."¹⁹

Skolverkets rapport betonar vidare att internationella studier visar att differentiering – sÄrlösningar som "schablonlösningar" påverkar elevers resultat negativt. Bland annat påtalas stigmatiseringseffekter. Ofta sänker lärarna kraven och också förväntningarna på eleverna. Samtidigt försämras elevernas motivation och syn på sig själva.

Sammanfattande slutsatser

Forskningsresultaten om framgångsrika skolor, även om de har olika tonvikt, visar tydligt på behovet av en stark *pedagogisk ledning* samt vikten av att ha *gemensamma mål* som är förankrade i verksamheten.

Forskningen och erfarenheterna visar också på att skolans resultat påverkas av vilka *förväntningar lärarna har på eleverna*. Även *undervisningens upplägg och inriktning* är av avgörande betydelse för hur eleverna lyckas i skolan.

Vidare visar forskning att *heterogena* grupper är bra för lärandet. I detta ligger att läraren använder *elevernas bakgrund och erfarenheter* i undervisningen. För att ett lärande ska åstadkommas är *flerstämmighet* i klassrummet en god väg.

Skolverkets rapporter visar att differentieringen har ökat genom att skolan hittar sÄrlösningar för elever med särskilda behov istället för att ge stöd i helklass. Detta har fått konsekvenser för mål- och resultatuppfyllelsen. I linje med detta visar utredningar från bland annat Skolverket att individualisering ofta tolkas i skolan som elevers eget ansvar och eget arbete, vilket får konsekvenser på elever med stort behov.

¹⁹ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys: 31.(2009) Skolverket.